

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΙΔΕΕΣ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΜΟΔΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	ΚΑΙΡΟΣ
------------------	--------------	-------	----------------	------	------------	----------	--------

1948. Στιγμιότυπο από τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Εθνοφυλάκων εναντίον του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας στην περιοχή της Σπερχειάδας. Εκείνο το έτος οι συγκρούσεις επεκτάθηκαν σε ολόκληρη σχεδόν την ηπειρωτική Ελλάδα.

Το αιματοβαμμένο 1948 του Εμφυλίου

Οι συγκρούσεις μεταξύ του υπό αναδιοργάνωση Εθνικού Στρατού και του ΔΣΕ εξαπλώθηκαν σχεδόν σε όλη την επικράτεια

Του **ΙΑΚΩΒΟΥ Δ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ***

Το τέλος του 1947 βρήκε την Ελλάδα στο μέσον του Εμφυλίου Πολέμου. Είχαν προηγηθεί στη διάρκεια της άνοιξης του ίδιου έτους η «μεταβίβαση» της Ελλάδας από τη βρετανική στην αμερικανική σφαίρα επιρροής μετά την εξαγγελία του δόγματος του Αμερικανού προέδρου Χάρη Τρούμαν για την παραχώρηση οικονομικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία, αλλά και οι σκληρές ένοπλες αναμετρήσεις ανάμεσα στη νόμιμη κυβέρνηση και τον στρατό των ανταρτών. Οι τελευταίοι, μάλιστα, είχαν αποφασίσει στις 12 Σεπτεμβρίου στο πλαίσιο της 3ης Ολομέλειας, την υλοποίηση του στρατιωτικού επιχειρησιακού σχεδίου

64 χρόνια πριν

Από τη Μουργκάνα στον Γράμμο και το Βίτσι

Όσον αφορά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, το βασικό τους στοιχείο υπήρξε η γενίκευση των συγκρούσεων και η επέκτασή τους σε ολόκληρη σχεδόν την ηπειρωτική Ελλάδα. «Οι μικρές πινέζες που έδειχναν τις θέσεις των ανταρτών στους επιχειρησιακούς χάρτες του στρατού σχημάτιζαν συμπαγείς μαζές εκτάσεις», παρατηρούσε ο Βρετανός Geoffrey Chandler που υπηρετούσε στην Ελλάδα ως μέλος της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής. Ωστόσο, φαίνεται πως και μία από τις δύο πλευρές, ούτε καν ο Εθνικός Στρατός, δεν διέθετε το στρατηγικό πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου, γεγονός που τους υποχρέωσε σε καταδρομικές, κατά βάση, ενέργειες. Έτσι, μοιραία οι δύο πλευρές σημείωναν επιτυχίες και αποτυχίες, ενώ οι απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες αυξάνονταν με γεωμετρικά πρόδια. Πάντως, η άφιξη των Αμερικανών και το σχέδιο αναδιοργάνωσης του Εθνικού Στρατού, υπό την ηγεσία του Αμερικανού στρατηγού James van Fleet, διοικητή της Αμερικανικής Στρατιωτικής Συμβουλευτικής και Προγραμματικής Ομάδας (JUSMARP), άρτισε σταδιακά να αποδιώξει καρπούς, με αιχμή του δόρατος τις νεοσυσταθείσες Μοίρες Ορεινών Καταδρομών αλλά και την ενίσχυση των δυνάμεων της Εθνοφυλακής.

Στην άλλη πλευρά, η αναδιοργάνωση των ανταρτικών μονάδων σε καθαρά στρατιωτικά πρότυπα συναντούσε δυσκολίες, τόσο λόγω της δυστοκίας εύρεσης πεπειραμένων στρατιωτικών στελεχών όσο και λόγω προβλημάτων στις επικοινωνίες ανάμεσα στις κατά τόπους μονάδες. Από τις ένοπλες συγκρούσεις αξίζει κανείς να αναφερθεί στον βομβαρδισμό από τους αντάρτες της Θεσσαλονίκης στις 10 Φεβρουαρίου, που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ενός Βρετανού στρατιώτη, αλλά ελάχιστες υλικές ζημιές και στην αποτυχημένη επιχειρήση του Εθνικού Στρατού στο όρος Μουργκάνα λίγο αργότερα. Την άνοιξη του 1948, στο πλαίσιο της επιχειρήσης «Χαραυγή», ξεκί-

«Λίμνες», που προέβλεπε τη δημιουργία τακτικού στρατού προσδοκώμενης δύναμης 50.000-60.000 ανδρών σε μια προσπάθεια ολοκληρωτικής αντιπαραθέσης με τους αντιπάλους τους. Μπαιόντας στο 1948, ήταν δεδομένο ότι το σχέδιο αυτό επρόκειτο να δοκιμαστεί και να κριθεί στην πράξη.

Η αποτίμηση των εξελίξεων κατά τη διάρκεια του 1948 πρέπει να γίνει σε τρία διαφορετικά επίπεδα: το πρώτο, το αμιγώς στρατιωτικό αναφέρεται στη συνέχιση και την επέκταση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, το δεύτερο σχετίζεται με τη μεγαλύτερη ανθρωπιστική κρίση της περιόδου, τη μαζική μετακίνηση παιδιών από το ΚΚΕ στις Ανατολικές Χώρες, ενώ το τρίτο επικεντρώνεται στις διεθνείς διαστάσεις του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου.

ΕΛΛΑΔΑ 2006. ΑΡΧΙΜΕΛΑΣ Ο ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ Ν. ΜΑΤΙΤΣΕΡΑ

Καθοριστική η ρήξη των σχέσεων μεταξύ Τίτο και Στάλιν

Σε διεθνές επίπεδο, η αηγή του 1948 συνέπεσε με ενδιαφέρουσες εξελίξεις στα διπλωματικά μέτωπα. Στις 10 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε στο Κρεμλίνο συνάντηση ηγετικών στελεχών της ΕΣΣΔ, της Βουλγαρίας και της Γιουγκοσλαβίας. Στη συνάντηση συζητήθηκε διεξοδικά και το ζήτημα του ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου, ενώ ο Ιωσήφ Στάλιν εξέφρασε τις επιφυλάξεις του σχετικά με το ενδεχόμενο επιτυχίας του ΚΚΕ. Τα μέλη της ηγεσίας του ΚΚΕ ενημέρωσαν οι Γιουγκοσλάβοι ομόλογοί τους, οι οποίοι, παρά τον εκπεφρασμένο προβληματισμό, υποσχέθηκαν ότι οι ίδιοι θα συνέχιζαν να τους συνδράμουν, ενώ τους συμβούλευσαν να μεταβούν στη Μόσχα για να διαλευκάνουν τα προβλήματα.

Ωστόσο, από τα τέλη Φεβρουαρίου πυκνά σύννεφα άρχισαν να καλύπτουν τον ουρανό των Γιουγκοσλαβοσοβιετικών σχέσεων, πιθανότατα λόγω των σοβιετικών φόβων για μετεξέλιξη της Γιουγκοσλαβίας σε μια περιφερειακή κομμουνιστική δύναμη. Προηγήθηκε η άρνηση των Σοβιετικών να υπογράψουν οικονομική συμφωνία με τη Γιουγκοσλαβία. Ακολούθησε η ανάκληση από το Βελιγράδι όλων των πολιτικών και στρατιωτικών συμβούλων που διατηρούσε η Μόσχα. Στη

διάρκεια της άνοιξης ανταλλάχθηκαν επιστολές, με τις οποίες ο Στάλιν κατηγορούσε τον Τίτο για αναθεωρητισμό και για «μη φιλική συμπεριφορά» προς τη Σοβιετική Ένωση. Τελικά, στις 28 Ιουνίου του 1948, η Κομμουνιστική ηγεσία της Γιουγκοσλαβίας, σε απόφαση της 28-29 Ιουλίου του 1948 η 4η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ προσυπέγραψε την αποκήρυξη του Γιουγκοσλάβου στρατάρχη, η απόφαση της όμως δεν δημοσιοποιήθηκε λόγω της «ιδιόρρυθμης θέσης του ΚΚΕ και του κ-

Οι επιπτώσεις από τη ρήξη του Τίτο με τον Στάλιν και η αποπομπή της Γιουγκοσλαβίας από την Κομμουνιστική σύνομο επιρρέασαν και τις σχέσεις των Γιουγκοσλάβων με τους Έλληνες κομμουνιστές αντάρτες. Ηδη από τα μέσα Ιουνίου του 1948, ο Ζαχαριάδης είχε φροντίσει να ταχθεί στο πλευρό του Στάλιν στη διένεξη του με τον Τίτο: «Θεωρώ ως απόλυτα ορθή την κριτική της Κ.Ε. του ΠΚΚ (μποσεβίκο) κατά της Κ.Ε. του ΚΚΓ και των ηγετών του», έγραφε χωρίς να αφήνει κανένα περιθώριο αμφισβήτησης των προθέσεών του. Έτσι, στις 21 Ιουλίου ο ραδιοφωνικός σταθμός των ανταρτών στράφηκε εναντίον του Τίτο. Ακολούθως, στις 28-29 Ιουλίου του 1948 η 4η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ προσυπέγραψε την αποκήρυξη του Γιουγκοσλάβου στρατάρχη, η απόφαση της όμως δεν δημοσιοποιήθηκε λόγω της «ιδιόρρυθμης θέσης του ΚΚΕ και του κ-

Πικ νικ για επιτελείς του Εθνικού Στρατού. Ο στρατηγός Βεντήρης στο μέσον. Ο στρατιώτης σερβίρει μπύρα.

Η πρώτη σελίδα της «Κ» την Τετάρτη 11 Φεβρουαρίου 1948 εστιάζει στον «κανονιοβολισμό της Θεσσαλονίκης».

Αντάρτες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας κατά τη διάρκεια πορείας στην περιοχή Γράμμου-Βίτσιου.

1949, Παιδούπολη Λέρου. Οι νεαροί τρόφιμοι, πολλοί από τους οποίους ήταν ανήλικοι αντάρτες, «αναμορφώνονταν» και μάθαιναν μια τέχνη.

Ένα από τα όπλα των κυβερνητικών δυνάμεων είναι οι εμπρηστικές βόμβες «ναπάλη» που ετοιμάζονται για φόρτωση σε αεροσκάφος της Ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας.

Λάφυρο του Εμφυλίου. Αξιωματικοί του Εθνικού Στρατού επιδεικνύουν τη σημαία της 16ης ταξιαρχίας του ΔΣΕ. Δεξιά, ο στρατηγός Θρασύβουλος Τσακαλώτος και δίπλα του ο Αμερικανός στρατηγός James van Fleet.

Ανδρες του Εθνικού Στρατού με τα πολυβόλα εν δράσει. Οι απώλειες το 1948 αυξάνονταν γεωμετρικά.

* Ο κ. Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης είναι επικουρός καθηγητής Νεοελληνικής και Σύγχρονης Ιστορίας στο ΑΠΘ.